

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ТА ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Шикітка Галина

Система дошкільної освіти в Україні та за рубежом

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи

Ужгород – 2021

УДК 373.2(477)(076)
Ш 57

Шикітка Г.М. Система дошкільної освіти в Україні та за рубежом: методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. 14 с.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до вимог освітньо-професійної програми «**Організація дошкільної освіти**» для магістрів – здобувачів другого рівня вищої освіти (галузь знань **01 – Освіта/Педагогіка**, спеціальність **011 Освітні, педагогічні науки**). Можливе використання також у професійній підготовці студентів закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей освітнього рівня «бакалавр».

Рецензент:

Ваколя З.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Рекомендовано до друку:
науково-методичною комісією факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №1 від 01. 09. 2021 р.)

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Тема 1. Характеристика системи дошкільної освіти України

Тема 2. Законодавство України про дошкільну освіту

Тема 3. Заклади дошкільної освіти в системі національної освіти

Тема 4. Інноваційні педагогічні технології в сучасній системі дошкільної освіти

Тема 5. Характеристика систем дошкільної освіти провідних країн світу

Тема 6. Характеристика систем дошкільної освіти Європи

Тема 7. Міжнародне співробітництво у галузі дошкільної освіти

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Система дошкільної освіти в Україні та за рубежом**» є ознайомлення студентів із особливостями, структурою та тенденціями розвитку систем дошкільної освіти в Україні та інших провідних країнах світу.

Завдання курсу:

- розкрити сутність та складові ланки дошкільної освіти в системі національної освіти України;
- ознайомити студентів з сучасними підходами до організації системи дошкільної освіти в різних країнах;
- сприяти формуванню здатності критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні;
- сприяти формуванню здатності взаємодіяти з різними соціальними інститутами, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проектів;
- формувати здатність до педагогічного осмислення явищ виховання й розвитку дитини в умовах родинно-суспільного виховання;
- розвивати у студентів пізнавальні інтереси, прагнення до удосконалення своєї професійної підготовки, уміння працювати з навчально-методичною літературою зі вказаної тематики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати і вміти:**

- критично осмислювати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування дошкільної освіти в Україні;
- знати сучасні концепції, завдання, зміст, методи, організаційні форми і засоби навчання дошкільної освіти;
- знати традиційні та інноваційні технології організації і проведення методичної роботи в дошкільному навчальному закладі за напрямками, обумовленими посадовими обов'язками вихователя-методиста закладу дошкільної освіти;
- враховувати потреби і інтереси дітей та сім'ї в навчально-виховному процесі;
- забезпечувати диференційований підхід до вихованців;
- взаємодіяти з різними соціальними інститутами, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проектів.
- вміти здійснювати відбір наукових розробок у галузі дошкільної та інклюзивної освіти, та вміло адаптувати їх до рівня розвитку дошкільників в освітньому процесі ЗДО різного типу;
- здатність до педагогічного осмислення явищ виховання й розвитку дитини в умовах родинно-суспільного виховання;

- здатність розвивати свої пізнавальні інтереси та удосконалювати професійну підготовку, вміння працювати з навчально-методичною літературою.
- генерувати нові ідеї для роботи з дітьми дошкільного віку (зокрема з особливими потребами), використовувати оригінальні рішення, передбачати їх ефективність і результативність.

Тема 1. Характеристика системи дошкільної освіти України

Питання для обговорення

1. Поняття «дошкільна освіта» та «система дошкільної освіти». Принципи дошкільної освіти в Україні.
2. Завдання дошкільної освіти в Україні.
3. Заклади дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності.
4. Органи управління освітою. Наукові і методичні установи.
5. Базові етапи становлення особистості дитини. Освіта та виховання в сім'ї.

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняйте базові етапи становлення особистості дитини. Відповідь подайте у вигляді таблиці.
2. На конкретному прикладі проведіть аналіз закладів дошкільної освіти за видом підпорядкування, типом і формою власності і покажіть вплив форми власності на функціонування закладу дошкільної освіти.
3. На конкретних прикладах вкажіть органи управління освітою, які впливають на заклад дошкільної освіти на державному, регіональному та місцевому рівнях.
4. Які практичні рекомендації ви можете надати органам державного управління та органам місцевого самоврядування України у сфері дошкільної освіти?
5. Визначте фактори, що найбільше впливають на освіту та виховання в сім'ї.

Література:

1. Борисова З. Н. Теорія і практика дошкільної освіти в Україні / З. Н. Борисова та ін.; заг. ред. Беленька Г.В., Машовець М. А]; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Пед. ін-т. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 230 с.
2. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкілля. К., 2011. С. 56-57.
3. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина». 3-є вид., доопр. та доп. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 400 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. К., 2006. С.105-114.
5. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки. К., 2005. 125 с.

Тема 2. Законодавство України про дошкільну освіту

Питання для обговорення

1. Базовий компонент дошкільної освіти.
2. Основні механізми розвитку дошкільної освіти.
3. Основні завдання законодавства України про дошкільну освіту.
4. Основні положення Закону України «Про освіту».
5. Основні положення Закону України «Про дошкільну освіту».
6. Державна політика у сфері дошкільної освіти.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробіть комплексний аналіз основних законодавчих актів України про дошкільну освіту. Наведіть конкретні положення, які потребують модернізації на сучасному етапі.
2. Які рекомендації ви можете запропонувати до Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту»? Обґрунтуйте сутність правки запропонованої зміни.
3. Проаналізуйте основні напрями державної політики у сфері дошкільної освіти. Проаналізуйте чинники що впливають на прийняття змін до законів «Про освіту» і «Про дошкільну освіту».
4. Сформуйте таблицю внесених змін до Закону України «Про освіту» і «Про дошкільну освіту» у хронологічному порядку у такому виді:

№	Рік прийняття зміни	Сутність зміни до закону

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського. URL: <http://www.dnpb.gov.ua>
3. Закон України «Про Освіту» №2145-IV від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
5. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
6. Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/

Тема 3. Заклади дошкільної освіти в системі національної освіти

Питання для обговорення

1. Повноваження дошкільного навчального закладу.
2. Типи закладів дошкільної освіти (ЗДО) та їхня характеристика. Ясла. Ясла-садок. Дитячий садок. Дитячі будинки. Центр розвитку дитини.
3. Статус ЗДО, заснованих на різних формах власності.
4. Значення та зміст Положення про дошкільний навчальний заклад та Статут ЗДО.

Завдання для самостійної роботи:

1. Порівняйте типи закладів дошкільної освіти за обраними критеріями та подайте їхню характеристику у формі таблиці. Вкажіть спільні та відмінні ознаки.
2. На конкретному прикладі проаналізуйте значення та зміст статуту закладу дошкільної освіти.
3. На конкретному прикладі визначте повноваження дошкільного навчального закладу та зробіть аналіз їх взаємозв'язків, пов'язаних з впливом на суспільство.
4. Які рекомендації ви можете запропонувати щодо застосування різних форм дошкільної освіти?

Література:

1. Борисова З. Н. Теорія і практика дошкільної освіти в Україні / Борисова З. Н. та ін.; заг. ред. Беленька Г.В., Машовець М. А]; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Пед. ін-т. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. С. 230
2. Гайдай І. В. Термінологічний словник для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» / І. В. Гайдай; М-во освіти і науки України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 191 с.
3. Грицюк Л.А. Нові форми здобуття дошкільної освіти. Тернопіль, 2005. 116 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році». Додаток до листа МОН України від 13.06.2017 №1/9-322. URL: <http://don.kievcity.gov.ua/content/golovna-test.html>

Тема 4. Інноваційні педагогічні технології в сучасній системі дошкільної освіти

Питання для обговорення

1. Центр розвитку дитини як нова форма здобуття дошкільної освіти.
2. Авторський дошкільний заклад.
3. Педагогіка В. Сухомлинського та Софії Русової («Український дитячий садок»).
4. Педагогіка М. Монтесорі («Будинок вільної дитини»).
5. Вальдорфська педагогіка («Вальдорфський дитячий садок»).
6. Вітчизняний досвід проєктування інноваційних педагогічних систем дошкільної освіти.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуйте презентацію на тему «Авторський дошкільний заклад».
2. Дати комплексну характеристику спадщини Софії Русової.
3. Підготувати доповідь про авторський дошкільний заклад.
4. Охарактеризуйте сучасний стан впровадження інноваційних педагогічних технологій в сучасній системі дошкільної освіти України.

5.Зробіть комплексний аналіз спадщини В. Сухомлинського у векторі дошкільної освіти.

Література:

1. Грицюк Л.А. Нові форми здобуття дошкільної освіти. Тернопіль, 2005. 116 с. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К. : Академвидав, 2012. С. 79–89.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К. : Академвидав, 2012. С. 79–89.
3. Докучаєва В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі: монографія / В. В. Докучаєва. Луганськ: Альма-матер, 2005. 304 с.
4. Кічук Н. Нова вітчизняна школа: актуалізація педагогічних інновацій у підготовці конкурентноздатного фахівця. Актуальні проблеми професійного розвитку фахівців соціономічної сфери в системі неперервної освіти. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2017. С. 50–53.
5. Лаврентьєва Г.П. Вальдорфський дитячий садок. Дошкільне виховання, 2005. № 6. С. 6–7.

Тема 5. Характеристика систем дошкільної освіти провідних країн світу

Питання для обговорення

1. Актуальні проблеми педагогічної галузі та дошкільної освіти.
2. Дошкільна освіта США.
3. Тенденції формування дошкільного освітнього простору Японії.
4. Характеристика дошкільної освіти Китаю.

Завдання для самостійної роботи:

1. На прикладі конкретного штату США наведіть основні тенденції розвитку закладів дошкільної освіти.
2. Визначте фактори, що найбільше впливають на формування систем дошкільної освіти у провідних країнах світу.
3. Дайте оцінку закладів дошкільної освіти в Японії за такими критеріями:
  - а) наявність інноваційних засобів навчання дошкільної освіти;
  - б) можливість залучення досвіду міжнародного співробітництва у сфері дошкільної освіти;
  - в) існування позитивного досвіду.
4. Характеристика дошкільної освіти в Китаї.

Література:

1. Андреев В. Н. Система освіти в Японії. Мін .: Національний ін-т освіти, 2008. №2. с.13-18
2. Антонов Я. Система образования в США. Професионал, 2015. № 1. С. 24.

3. Антипівське А.А., Боровська Н.Є., Фрапчук Н.В., Політика в галузі науки і освіти в КНР., 2006. №2. С. 54-56
4. Країни світу. URL: <http://www.geograf.at.ua>
5. Парамонова Л.А., Протасова Є.Ю. Дошкільна і початкова освіта за кордоном. Історія та сучасність. М., Академія, 2008. 240 с.

Тема 6. Характеристика систем дошкільної освіти Європи

Питання для обговорення

1. Тенденції формування дошкільного освітнього простору Європи.
2. Особливості систем дошкільної освіти Франції, Великобританії, Швеції.
3. Дошкільна освіта Фінляндії, Італії, Іспанії, Греції.
4. Характеристика систем дошкільної освіти Болгарії, Чехії, Словаччини.
5. Дошкільна освіта Польщі, Румунії, Угорщини.
6. Порівняльна характеристика.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробіть порівняльну характеристику систем дошкільної освіти Західної та Східної Європи за обраними критеріями у формі таблиці (7-10 критеріїв).
2. На конкретному прикладі країни Європи вкажіть основні тенденції формування дошкільного освітнього простору.
3. Визначте фактори, що найбільше впливають на формування систем дошкільної освіти в Іспанії, Італії, Греції.
4. Характеристика дошкільної освіти у Фінляндії.

Література:

1. Дудко С. А. Дошкольное образование во Франции: история и современность. Отечественная и зарубежная педагогика, 2014. № 1. С. 89- 97.
2. Зebbеева В.А. Дошкольное образование за рубежом: история и современность, 2007. 128 с.
3. Іванюк І. Освіта в Норвегії. Дошкільне виховання, 2002. № 2. С. 24-26.
4. Парамонова Л.А., Протасова Є.Ю. Дошкільна і початкова освіта за кордоном. Історія та сучасність. М., Академія, 2008. 240 с.
5. Сулима О. В. Професійна підготовка вихователів дошкільних закладів у системі вищої освіти Федеративної Республіки Німеччини {Рукопис}: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Сулима Оксана Вікторівна. Київ, 2015. 316 с.

Тема 7. Міжнародне співробітництво у галузі дошкільної освіти

Питання для обговорення

1. Міжнародне співробітництво в системі дошкільної освіти.
2. Дошкільні заклади та міжнародні організації дошкільної освіти.
3. Міжнародна конвенція про права дитини.
4. Міжнародна організація ЮНЕСКО, Дитячий фонд ООН – ЮНІСЕФ.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте сучасні тенденції міжнародного співробітництва у галузі дошкільної освіти.
2. Проаналізуйте основні напрями діяльності міжнародної організації ЮНЕСКО, Дитячого фонду ООН – ЮНІСЕФ.
3. Визначити основні положення Міжнародної конвенції про права дитини та їх взаємозв'язок з законом України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту».
4. Проаналізуйте Міжнародний досвід упровадження різних форм дошкільної освіти.

Література:

1. Зебзеева В.А. Дошкольное образование за рубежом: история и современность, 2007. 128 с.
2. Міжнародна конвенція про права дитини URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
3. Парамонова Л.А., Протасова Є.Ю. Дошкільна і початкова освіта за кордоном. Історія та сучасність. М., Академія, 2008. 240 с.

Тематика рефератів для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Законодавчо-нормативне регулювання системи дошкільної освіти України.
2. Особливості систем дошкільної освіти Ірландії.
3. Характеристика системи дошкільної освіти Великобританії.
4. Особливості систем дошкільної освіти Франції.
5. Характеристика системи дошкільної освіти Іспанії.
6. Особливості систем дошкільної освіти Канади.
7. Характеристика системи дошкільної освіти Італії.
8. Особливості систем дошкільної освіти США.
9. Характеристика системи дошкільної освіти Японії.
10. Особливості систем дошкільної освіти Австралії.
11. Характеристика системи дошкільної освіти Китаю.
12. Особливості систем дошкільної освіти Швейцарії.
13. Характеристика системи дошкільної освіти Мексики.
14. Особливості систем дошкільної освіти ФРН.
15. Характеристика системи дошкільної освіти Австрії.
16. Особливості систем дошкільної освіти Норвегії.
17. Характеристика системи дошкільної освіти Латвії, Литви, Естонії.
18. Характеристика системи дошкільної освіти України.
19. Характеристика системи дошкільної освіти Греції.
20. Нові форми здобуття дошкільної освіти.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія / Ганна Володимирівна Беленька. К.: Університет, 2011. 320 с.
2. Богданова І. М. Педагогічні інновації в системі підготовки вчителя: кінець ХХ – початок ХХІ століття : монографія / І. М. Богданова. Одеса, 2009. 157с.
3. Борисова З. Н. Теорія і практика дошкільної освіти в Україні / Борисова З. Н. та ін.; заг. ред. Беленька Г.В., Машовець М. А]; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Пед. ін-т. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 230 с.
4. Волинець Ю. О. Формування у майбутніх вихователів готовності до експериментальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку / Ю. О. Волинець // 1020- річчя історії шкільної освіти в Україні : традиції, сучасність, перспективи: міжнар. наук. конф. : зб. матеріалів / редкол.: В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа [та ін.]. К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2009. С. 98-100.
5. Гайдай І. В. Термінологічний словник для студентів спеціальностей «Початкова освіта», «Дошкільна освіта» / І. В. Гайдай; М-во освіти і науки України, Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2015. 191 с.
6. Галус О.М. Шапошнікова Л.М. Порівняльна педагогіка. К., 2006. С. 66-68.
7. Грицюк Л.А. Нові форми здобуття дошкільної освіти. Тернопіль, 2005. 116 с.
8. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту : О. В. Огнев'юк, К. І. Волинець; наук. кер. О. В. Проскура, Л. П. Кочіна, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна; авт. кол. Г. В. Беленька, Е. В. Белкіна [та ін.] / Мін. осв. і наук, мол. та спорту України, Головн. упр. осв. і наук. викон. орг. Київміськради, Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка. 3-є вид., доопр. та доп. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 492 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К. : Академвидав, 2012. С. 79-89.
10. Докучаєва В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі: монографія / В. В. Докучаєва. Луганськ: Альма-матер, 2005. 304 с.
11. Кічук Н. Нова вітчизняна школа: актуалізація педагогічних інновацій у підготовці конкурентноздатного фахівця. Актуальні проблеми професійного розвитку фахівців соціономічної сфери в системі неперервної освіти. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2017. С. 50-53.
13. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкілля. К., 2011. С. 56–57.
14. Ліщук І. Р. Робота школи в режимі інноваційного розвитку / І. Р. Ліщук. Сучасна школа України. 2009. № 9 (вересень). С. 37-39.
15. Панов В. І. До проблеми психолого-педагогічного проектування та експертизи освітнього закладу / В. І. Панов. Психологічна наука і освіта, 2001. № 2. С. 14-20.
16. Педагогічне проектування : навч.-метод. посіб. / [авт.-упоряд. А. Цимбалару]. К. : Шк. світ, 2009. 128 с.

17. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. К., 2006. С.105-114.
18. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки. К., 2005. 125 с.

Допоміжна література:

19. Антонов Я. Система образования в США. Професионал, 2015. № 1. С. 24.
20. Біла О. О. Проектна діяльність майбутніх фахівців соціономічної сфери як ресурс їх духовного збагачення у поліетнічному освітньому середовищі / О. О. Біла. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України, Академія міжнародного співробітництва по креативній педагогіці: У 2-х ч. К., 2012. Вип. 73. Ч. I. С. 28-33.
21. Борисова З.Н. Теоретичні основи проблеми підготовки педагогічних кадрів у галузі дошкільного виховання // Удосконалення професійної підготовки спеціалістів дошкільного профілю / За олл. Л.Артемової, Н. Лисенко. К.: РУМК, 2012. С. 32-42.
22. Бурова А., Долинна О. Проблемні питання дошкільної освіти. Дошкільне виховання, 2008. № 7. С.12-14.
23. Венгер Л. Воспитание детей в Великобритании. Дошкольное воспитание, 2005. № 2. С.18-22.
24. Верозубов О. Дошкільня в центрі уваги // Дошкільне виховання, 2010. С. № 7. С. 5-6.
25. Гофрон А. Різні погляди на Європу і проектування освітніх концепцій / А. Гофрон. Вища школа України, 2005. № 1. С. 37-45.
26. Грицюк Л.А. Нові форми здобуття дошкільної освіти. Тернопіль, 2005. 114 с.
27. Детский сад в Японии : Опыт развития детей в группе. М., 2012. 93 с.
28. Дичківська І.М. Педагогічна інноватика : сучасний погляд. Дошкільне виховання, 2002. № 8. С. 6-8.
29. Іванова Л. А. Педагогічне проектування процесу професійної підготовки педагогів-організаторів у Міжнародному дитячому центрі «Артек» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. А. Іванова. К., 2005. 25 с.
30. Іванюк І. Освіта в Норвегії. // Дошкільне виховання, 2002. № 2. С. 24-26.
31. Кен Робінсон, Лу Ароніка. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / переклад з англ. Ганна Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
32. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі : монографія / [За ред. Н. В. Кічук]. Ізмаїл: ІДГУ, 2007. 236 с.
33. Лаврентьева Г.П. Вальдорфський дитячий садок. Дошкільне виховання, 2005. № 6. С. 6-7.
34. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина». 3-є вид., доопр. та доп. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 400 с.
35. Миндлина Т. Франция: о современной практике материнских школ. Дошкольное воспитание, 2005. № 7. С. 83-97.
36. Міжнародні освітні програми та проекти в Україні / [упоряд. О. А. Кузнецова; за заг. ред. Б. М. Жебровського]. К. : Знання, 2007. 48 с.

37. Подобєдова Т. Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проектування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. н. : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т. Ю. Подобєдова. Львів, 2005. 21 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

39. Базовий компонент дошкільної освіти України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovooho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

40. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського. URL: <http://www.dnpb.gov.ua>

41. Закон України «Про Освіту» №2145-IV від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

42. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

43. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

44. Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.08.2013 р. № 1176. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/

45. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. URL : <http://www.mon.gov.ua/>

46. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>